

констатує, що назначеніє мінімального наказання по совокупности преступлений, которое поглощает более мягкое наказание за другое преступление, де-юре может иметь место, однако должно предопределяться исключительными обстоятельствами, которые характеризуют преступное деяние и лицо, его совершившее. Автор считает, что решения этой проблемы можно достичь путем установления определенных ориентиров – примеров правильного и неправильного назначения наказания в каждом конкретном случае.

Ключевые слова: преступное деяние, наказание, повторность преступлений, соучастие, совершение преступления по предварительному сговору группой лиц.

Babanli R. Analysis of Sentencing Practice Regarding Multiple Crimes (Case Study of Certain Crimes Against Property). The lack of clear legal criteria to be taken into account when sentencing both for individual crimes and their multiplicity gives grounds to assume that the imperfection of jurisprudence of sentencing for multiplicity of criminal offences can be explained by the existence of dissimilarity in approaches to the choice of a particular type and duration of the final sentence, which is imposed on persons whose actions violate more than one criminal law prohibition. The author argues that this assumption can be confirmed by the absence of the prescribed legislative mechanism which would provide periodic review and improvement of the imposing punishment practice, its generalization and systematization. At the same time it is obvious that the degree of public danger alongside with reiteration of crimes and those who committed them requires a balanced and reasonable approach to the punishability of such acts. The author states that imposing minimum penalties for multiple offenses, which absorb more lenient punishment for another crime, may occur de jure, but should be justified by the extraordinary circumstances that characterize the criminal act and the person who committed it.

Key words: criminal act, punishment, recurrence of crime, complicity, crime by a conspiracy.

УДК 343.98:004.94

А. Гусак

Основні положення криміналістичної комп'ютерної візуалізації

В статті розглядаються основні положення застосування та роль особливого виду віртуальної візуалізації – криміналістичної комп'ютерної візуалізації. Автор розглядає значення засобів і форм візуалізації з криміналістичної точки зору і робить висновок, що криміналістична комп'ютерна візуалізація – закономірний етап розвитку даних засобів.

Ключові слова: криміналістична візуалізація, технічні засоби, місце злочину, фото-, відеозйомка, 3D-моделювання.

Постановка наукової проблеми. Закріплення криміналістично значущих слідів – одна з головних частин діяльності в розслідуванні злочинів, яка спрямована на закріплення даних, що мають значення для кримінальної справи, з метою їх подальшого використання в судочинстві. Процесуальна форма фіксації відомостей у переважній своїй більшості направлена на їх сприйняття при подальшому використанні. Саме тому вона повинна бути для всіх учасників судочинства досить простою як в організаційно-технічному, так і в змістовному аспектах. Внаслідок цього, вітчизняний законодавець вибрав в якості основної найбільш універсальну форму фіксації обставин події - письмову. Проте дана форма фіксації має відносно низький рівень відображення і, в основному, залежить від суб'єктивних якостей слідчого, що обумовлює потребу в інших, крім текстової, більш об'єктивних і доступних для візуального сприйняття формах фіксації ходу і результатів слідчих дій. Тому ми у цьому дослідженні звертаємося до проблем криміналістичної комп'ютерної візуалізації як сучасного науково обґрунтованого способу фіксації доказів та їх джерел.

Аналіз досліджень наукової проблеми. Ця стаття ґрунтується та намагається розвинути ідеї, викладені у роботах В.В. Бірюкова, М.Б. Бандера, П.Д. Біленчука, А.П. Геля, М.В. Салтевського,

Г.С. Семакова та інших учених.

Метою статті є аналіз правових та технічних аспектів застосування криміналістичної комп'ютерної візуалізації.

Виклад основного матеріалу. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає використання різних технічних засобів, спрямованих, зокрема, на закріплення нетекстової інформації в формі, доступній для візуального сприйняття (ст. 105 КПК України). Ці методи, як і протоколи ряду слідчих дій, багато в чому спрямовані на те, щоб стати основою для відтворення картини події, для активізації розумово-пізнавальної діяльності слідчого, прокурора, судді та інших осіб, що беруть участь у кримінальному процесі [6].

Складання план-схем, поряд з результатами фото- і відео зйомки, представляють собою узвичаєний набір, який візуалізує місце події [3, с. 37]. Роль даного набору в сукупності з протоколом відповідної слідчої дії полягає у тому, щоб сприяти більш коректному відтворенню подій для співробітників органів попереднього розслідування, прокурорів і суддів.

Являчи собою досить консервативний набір засобів, спрямований на відтворення матеріальних слідів події з місця події, чинним кримінальним процесуальним кодексом він визнається достатнім. Якщо матеріали перевірки повідомлення про злочин або вже порушена кримінальна справа передається від одного співробітника до іншого, то даний набір разом з протоколом відповідної слідчої дії передаються іншому співробітнику практично як єдині засоби, що допомагають відтворити місце події, в межах яких дуже складно зберегти початковий стан речей [5, с.124]. Постає проблема недостатності даних, зокрема, в сенсі їх функціональності, що перешкоджає дотриманню таких важливих критеріїв якісної організації розслідування, як швидкість, повнота і об'єктивність.

Проблема фіксації обставин кримінальної справи в доступній для візуального сприйняття формі закономірно «потягнув» за собою потребу у відтворенні механізму самого випадку, а не тільки лише слідів, що залишилися після нього.

На даний момент в переважній більшості випадків відтворення механізму пригоди, як цілісної події, слідчий відтворює у формі уявного моделювання, яким формуються нові образи-уявлення на основі вже виконаних моделей; саме уява є процесом уявного створення образів об'єктів, явищ, та їх послідовної зміни. Основою для такого уявного моделювання, відтворення події виступає наявна у слідчого сукупність даних про подію [4]. Мінусом такої моделі виступає відсутність належної точності при взаємодії між об'єктами, оскільки уява дуже приблизна, і похибка при обчисленні механізму утворення якогось сліду може зіграти негативну роль. В той же час слідчому - особі, на плечах якого лежить тягар збирання різних слідів в єдину «мозаїку», - необхідно донести результати уявного моделювання до інших учасників процесу, що не завжди повноцінно можливо у вербальній формі.

Так, ми доходимо до усвідомлення необхідності впровадження засобів комп'ютерної візуалізації як події взагалі, так і місця, де вона відбулася, але в більш функціональній формі, ніж традиційні фото-таблиці та відеозаписи, які, безсумнівно, можуть містити дуже важливу для інтересів слідства інформацію.

Візуалізація як така є поданням фізичного явища або процесу в зручній для зорового сприйняття формі [8, с. 151]. Бачимо, що фото- і відеозапис, плани, схеми, малюнки є засобами візуалізації.

Можна виділити наступні види засобів візуалізації:

1) статичні (відображають наслідки): дозволяють оглядати обстановку події або об'єкт при неможливості змінювати точку зору; дозволяють оглядати обстановку події або об'єкт при наявності можливості віртуально переміщатися в його межах або змінювати точку зору;

2) динамічні (відображають події): відтворюють події.

До першого підвиду статичної форми візуалізації слід віднести найбільш консервативні форми візуалізації, а саме традиційну фотозйомку, відеозйомку, малюнки та плани-схеми, у тому числі створені з застосуванням комп'ютера, предмети-аналоги та деякі інші (наприклад, зображення об'єктів при ультрафіолетовому, інфрачервоному освітленні або із застосуванням рентгену).

До другого підвиду можна віднести програми, за допомогою яких при застосуванні відповідних технічних пристроїв вибудовується панорамне зображення обстановки пригоди, після чого з'являється можливість при необхідності «не виходячи з кабінету» віртуально переміщатися у збереженому просторі. Подібна візуалізація для цілей криміналістики може досягатися за допомогою 3D-фотозйомки або за допомогою застосування 3D-сканерів.

Результат їх застосування можна охарактеризувати як фотографічну модель. Дана модель

досить об'єктивна внаслідок того, що вона відносно точно відображає обстановку події, однак не характеризується гнучкістю, оскільки в ній, як правило, містяться об'єкти як пов'язані, так і ті які не відносяться до події, внаслідок чого може виникнути необхідність у зміні фактичного змісту [3, с. 43]. Також до другого підвиду можна віднести деякі специфічні засоби візуалізації, які застосовуються при дослідженні окремих об'єктів (наприклад, комп'ютерна томографія).

До динамічної форми візуалізації на сьогоднішній день слід віднести програмне забезпечення, що дозволяє створити анімаційні моделі, в яких візуалізується саме подія, тобто модель відображає матеріальні об'єкти відносно один одного в динаміці, імітуючи події. Такі моделі у своєму втіленні переважно засновані на анімації. Основою для створення таких моделей є встановлені фактичні дані про подію. Це програмне забезпечення має свої переваги і недоліки. Анімаційна модель дозволяє відображати тільки об'єкти та їх зміни в залежності від конкретних завдань, які ставляться перед нею. Крім того, дана модель характерна широкими можливостями візуалізації події, яка розслідується, так як може не залежати від використаних в ході слідчих дій технічних засобів фіксації. З іншого боку, вона не досить достовірна, оскільки зміст даної моделі зазвичай базується на джерелах інформації, що не володіють винятковою точністю, тому оптимальним є використання комплексного програмного забезпечення – динамічної моделі, яка поєднує переваги динамічної та статичної моделей.

На даний момент інтерес з цієї точки зору, як і з точки зору оптимізації розслідування злочинів представляють більш прогресивні форми візуалізації з великим акцентом на можливості, що надаються комп'ютерними технологіями.

Потрібно відзначити, що в даний час криміналістичну візуалізацію вже починають використовувати співробітники правоохоронних органів за кордоном.

Як зазначає американське видання «3Ders», поліцейська дільниця в місті Розуел Нью-Мексико нещодавно придбала Faço 3D-сканер, який дозволить слідчим (а потенційно і судам) виробляти 3D-візуалізацію місця злочину – оцифрований панорамний вигляд місця події [1, с. 136].

Поліція стверджує, що інформація буде подаватися з точністю до «пари міліметрів», так що слідчі, судді і журі присяжних буде мати «дуже точне графічне уявлення про те, що являло собою місце події». Вважається, що це буде кроком у бік якісного поліпшення відомих способів фіксації місця події за допомогою стандартної камери, і що з її допомогою можна буде дійсно запобігти можливим помилкам, які іноді допускаються правоохоронними органами.

Щоб заощадити гроші, в Балтиморській поліцейській криміналістичній лабораторії техніки перетворили недорогого програму, призначену для ремонту будівель, в інструмент, що наочно демонструє, як відбувалося вбивство, зґвалтування та т.п. Використовуючи «Floor Plan Plus», криміналістична лабораторія на основі ескізів і фотографій з місця події відтворює його на екрані комп'ютера [2, с. 15].

Однак не менш важливий і інший можливий аспект використання криміналістичної візуалізації. Маються на увазі випадки, коли місце події недоступне для суб'єктів оперативно-пошукової діяльності.

Функціональні можливості візуалізації також дозволяють використовувати дану технологію стосовно людей (зокрема при допиті). В даному випадку тут будуть мати місце системи розпізнавання недоступних або слабо доступних людському оку процесів і їх відображення у візуальній формі, які також можуть застосовуватися стосовно неживих об'єктів.

Такому чином, даючи комплексне визначення розглянутої технології, можна сказати, що криміналістична візуалізація – це візуалізація за допомогою комп'ютерної техніки, що виражається у створенні віртуальних моделей або віртуальному відображенні криміналістично значущих об'єктів і явищ різної природи і складності.

Класифікувати криміналістичну візуалізацію можна за різними критеріями.

В залежності від форми можна виділити – процесуальну (експертну, в рамках слідчих дій, у суді); непроцесуальну (оперативно-розшукову та аналітичну, для створення наочної моделі злочину).

В залежності від стадії кримінального процесу – на стадії досудового розслідування, на судових стадіях (підготовка та проведення судових засідань, провадження в суді всіх інстанцій).

Залежно від процесуального заходу, в рамках якого здійснюється візуалізація: огляд місця події – здійснюється фіксація обстановки безпосередньо на місці події або відтворення місця події на основі наявних відомостей і матеріалів у разі, якщо огляд місця події по тим або іншим причинам недоступний, при можливості встановити розміри візуалізованих об'єктів обстановки, візуалізуються невидимі процеси (наприклад, температура, рівень радіації, концентрації отруйних речовин, що особливо актуально в ситуації з пожежами, вибухами, техногенними катастрофами),

систематизуються виявлені матеріальні сліди із зазначенням їх характеристик, особливостей, а також інші особливості місця події (наприклад, особливості освітлення); допит: по-перше, візуалізація того, що спостерігав допитуваний, дозволяє більш коректно відобразити побачене останнім, і також не втратити певні особливості побаченого; по-друге, подібна методика візуалізації особливо вдала для малолітніх, яким часто важко словами повноцінно передати подію, а в силу достатньої деталізованості дозволяє зайвий раз не поміщати дитини в стресову ситуацію, властиву допитам; по-третє, результат візуалізації може використовуватися при допитах як засіб психологічного впливу на допитуваного (зокрема на активізацію пам'яті) за допомогою пред'явлення результатів візуалізації і, по-четверте, відеофіксація допиту може бути поєднана з візуалізацією рівня температури тіла в окремих частинах, частотою серцебиття тощо, а також з системою розпізнавання емоцій, що дозволить визначати стан допитуваного, припускати ступінь достовірності повідомляємих їм відомостей і, ґрунтуючись на отриманих відомостях, вибудовувати тактику допиту; огляд: візуалізація може виступати не тільки як засіб фіксації предметів, слідів пошкоджень в 3D-форматі, але і як спосіб систематизації зазначених відомостей; обшук: при підготовці до проведення даних заходів створюється модель на основі кадастрових планів, поэтажних планів та інших матеріалів, що сприяє виявленню можливих схованок або місць зберігання об'єктів, які розшуковуються, а також сприяє виробленню тактики проведення обшуку; пред'явлення для впізнання: візуалізація дозволяє фактично проводити впізнання ділянок місцевості, «не виходячи з кабінету», оскільки здатна з достатньою часткою вірогідності відображати її, а також, передбачаючи 3D-зображення об'єктів впізнання, дозволяє в ряді випадків достатньою мірою вирішити питання про зберігання даних об'єктів; слідчий експеримент: візуалізація дозволяє як попередньо змодельовати хід експерименту на стадії підготовки, так і відтворити результати даної слідчої дії; візуалізація дає можливість проводити перевірки показань, «не виходячи з кабінету», якщо місце події по тим або інших причинах недоступне в результаті пожежі, вибуху й інших деструктивних впливів, або знаходиться в іншій державі; призначення експертиз: при вказанні де, в якому обсязі, звідки взяті зразки, в якому стані отримані об'єкти для експертизи, візуалізація може використовуватися в рамках ситуалогічних експертиз, а також психологічних експертиз з метою складання психологічного портрета злочинця, що особливо актуально в ситуаціях з серійними злочинами проти життя і здоров'я [1, с. 169].

В залежності від етапу слідчої дії: на етапі підготовки (наприклад, створення моделі перед обшуком); на робочому етапі (наприклад, візуалізація ряду фізіологічних процесів при проведенні допиту); на завершальному етапі (наприклад, складання моделі після закінчення огляду місця події); універсальні, які використовуються на будь-якому етапі слідчої дії.

Висновки. Таким чином, повертаючись до вказаної вище класифікації засобів візуалізації, можна сказати, що криміналістична візуалізація як засіб статичної візуалізації дозволяє відображати невидимі або слабо видимі процеси і об'єкти, фіксувати характеристики об'єктів, систематизувати їх в рамках інтерактивної схеми; також певною мірою актуалізується питання про предметну реконструкцію, оскільки результати криміналістичної візуалізації можуть бути представлені не тільки в комп'ютерному вигляді, але і за допомогою реальних моделей, що може бути здійснено за допомогою 3D-принтерів. Як засіб динамічної візуалізації криміналістична візуалізація переважно йде по шляху зближення зі статистичною візуалізацією: зокрема, на основі останньої за допомогою анімації відтворюється, реконструюється подія на основі наявних у тій чи іншій формі відомостей.

Представлені вище дані про криміналістичну візуалізацію дають загальні уявлення і вимагають подальшої розробки, разом з вирішенням інших питань, що стосуються застосування технічних засобів у кримінальному процесі.

На даному етапі також необхідно вирішити ряд питань, що стосуються не тільки технічних і методичних аспектів криміналістичного візуалізації, але й питань, пов'язаних з процесуальним статусом результатів його застосування і процесуальними можливостями його реалізації (у тому числі і в суді).

Важливим при вирішенні даних питань є збереження актуальності даної технології при розумно можливій зміні кримінально-процесуального законодавства, а також запобігання зловживань можливостями даної технології учасниками кримінального процесу, оскільки в ряді аспектів зайва технологізація кримінального процесу, де «людину може судити тільки людина», може бути небезпечною.

Джерела та література

1. Бирюков В.В. Научные и практические основы использования компьютерных технологий для фиксации криминалистически значимой информации / В.В. Бирюков. – Монография. – Луганск: РИО ЛАВД, 2002. – 230 с.
2. Бірюков В.В. Використання комп'ютерних технологій для фіксації криміналістично значимої інформації у процесі розслідування / Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / . – К., 2001. – 20 с.
3. Вандер М.Б. / Применение научно-технических средств при расследовании преступлений / Конспект лекций. – СПб., 2000. – 60 с.
4. Біленчук П.Д. Криміналістика (криміналістична техніка) / П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтєвський, Г.С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
5. Шепітько В.Ю. Криміналістика / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – 155 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1475350491199272>.
7. Крючкова О. Криминалистическая характеристика торговли людьми / О. Крючкова // Криминалистика и судебная экспертиза: междудементственный научно-методический сборник. – 2003. – Вып.51. – 443 с.
8. Основи теорії криміналістики та криміналістична техніка. Курс лекцій / П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтєвський. – Вінниця, 2000. – 208 с.

Гусак А. Основные положения криминалистической компьютерной визуализации. В статье рассматриваются основные положения применения и роли особого вида виртуальной визуализации – криминалистической визуализации. Автор рассматривает значение средств и форм визуализации с криминалистической точки зрения, и делает вывод, что криминалистическая визуализация – закономерный этап развития данных средств. Автор выделяет следующие виды средств визуализации: статические и динамические. Дается классификация криминалистической визуализации по разным критериям: в зависимости от формы – процессуальная и непроцессуальная; от стадии уголовного процесса – на стадии предварительного расследования, судебных стадиях; в зависимости от процессуального действия, в рамках которого осуществляется визуализация – осмотр места происшествия, допрос, обыск, предъявление для опознания, следственный эксперимент; в зависимости от этапа следственного действия – на этапе подготовки, на рабочем этапе, на завершающем этапе. Важным при решении данных вопросов автор считает сохранение актуальности данной технологии при разумном изменении уголовно-процессуального законодательства, поскольку в ряде аспектов излишняя технологизация уголовного процесса может быть опасной.

Ключевые слова: криминалистическая визуализация, технические средства, место преступления, фото-, видеосъемка, 3D-моделирование.

Husak A. Basic Provisions of the Forensic Computer Visualization. The article examines the basic provisions of the use and role of a special type of virtual visualization – forensic visualization. The author proves the importance of means and forms of visualization from forensic point of view and concludes that forensic visualization is a logical stage in the development of these means. The author highlights such types of visualization as static and dynamic and suggests classification of criminological visualization according to various criteria: depending on the form – procedural and non-procedural; depending on the stage of criminal proceedings – at the stage of preliminary investigation and hearing the case in the court; depending on the procedural steps, in the framework of which visualization is carried out – investigation of the crime site, questioning, search, presentation for identification, investigative experiment; depending on the stage of the investigation – under preparation, at the working stage, at the final stage. The author considers preservation of this technology importance with reasonable changes in criminal procedure law to be rather efficient in resolving many issues. The study shows that in some aspects unnecessary/extra technologization of criminal proceedings may be dangerous as it may lead to the overuse of forensic animation by the participants of criminal proceeding and may cause negative impact on making an objective decision.

Key words: forensic visualization, technical means, scene of crime, photo-video shooting, 3D-modeling.